

УДК 378.22.011.3 – 051 : 613 / 614

ОЛЕНА МОМОТ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

**КОМПЛЕКС ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
В ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Схарактеризовано комплекс організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу. Розкрито зміст програми вибіркової навчальної дисципліни «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищих навчальних закладах» для майбутніх учителів освітньо-кваліфікаційного рівня магістр, з метою впровадження здоров'язбережувальних технологій підготовки висококваліфікованих фахівців, пошуку нових підходів до організації навчально-виховного процесу.

***Ключові слова:** організаційно-педагогічні умови, майбутній учитель, вищий навчальний заклад, здоров'язбережувальні знання, здоровий спосіб життя, здоров'я, магістр.*

Актуальність дослідження. Одним із напрямків реформування освіти, передбачених законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» і національною програмою «Освіта. Україна XXI століття», є створення умов для професійної діяльності педагогів, забезпечення їх високого статусу в суспільстві, що вимагає сьогодні від адміністрації навчального закладу спрямування всіх зусиль на реалізацію соціально-психологічних функцій управління задля створення сприятливого психологічного мікроклімату, формування необхідного для продуктивної роботи педагогічного колективу, колективу однодумців, які пліч-о-пліч розв'язують складну проблему – виховання особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання особистості майбутніх учителів набула досить ґрунтовного висвітлення в науковій літературі. Теоретичні та методологічні її основи відображені в працях М. Драгоманова, О. Духновича, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Сучасні її аспекти знайшли відображення в науковому доробку А. Алексюка, Ф. Гоноболіна, М. Гончаренко, С. Гончаренка, С. Кириленко, Н. Кузьміної, В. Оржеховської, О. Пилипенко, О. Савченко, В. Семиченко, Е. Скворцової, В. Сластьоніна, А. Сухарева, О. Щербакова.

Сьогодні можна констатувати наявність великої кількості досліджень у галузі збереження здоров'я в умовах навчальних закладів та підготовки педагогів до

здійснення здоров'язбережувальної діяльності (Н. Абаскалова, О. Алексеєва, Г. Мещерякова, І. Ніколаєва, С. Чурюкіна). Пошуку педагогічних умов, здатних значно підвищити ефективність навчально-виховного процесу у вищій школі, присвячені дослідження В. Пустовойтова, Н. Шведова, Н. Яковенко, Ю. Якуба.

У довідковій літературі надаються різні тлумачення поняття «умова», які мають багато спільного. Поняття «умова» у філософській науці визначається як відношення предмета до навколишніх явищ, без яких він не існує; умови – це середовище, у якому явище виникає, існує й розвивається; це обставини, які визначають ті або інші наслідки, які сприяють одним процесам або явищам і перешкоджають іншим [7, с. 482].

Умови – це необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення чого-небудь або сприяють чомусь; педагогічні умови (за Р. Серьожниковою) – це сукупність об'єктивних можливостей, форм, методів педагогічних прийомів; організаційно-педагогічні умови – комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених факторів та педагогічних обставин, які забезпечують ефективну соціально-педагогічну роботу.

На думку А. Найна і Ф. Ключєва, «...освітня діяльність...повинна забезпечуватися цілим комплексом організаційно-педагогічних умов, які є структурними компонентами цілісної педагогічної системи, взаємозалежними між собою» [5]. Організаційно-педагогічні умови є різновидом педагогічних умов, які залежать від особливостей організації навчально-виховного процесу. Б. Чижевський вказує, що організаційно-педагогічні умови відображають «функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах» [8, с. 82].

Метою статті є розгляд та характеристика комплексу організаційно-педагогічних умов виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з вищесказаного, припустимо, що виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу можливе за таких організаційно-педагогічних умов: створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі, виховання здоров'язбережувальних компетенцій в особистості майбутнього вчителя вищого навчального закладу, формування інноваційно-оздоровчого клімату у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів вищого навчального закладу, впровадження у навчально-виховний процес вищого навчального закладу навчально-методичного забезпечення та методики його реалізації під час виховання особистості майбутнього вчителя. Охарактеризуємо кожну з них.

Створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі. Поняття «середовище» означає залежність та взаємозв'язок умов, що забезпечують розвиток людини, її взаємодію з оточенням. За визначенням В. Слободчикова «середовище – це не просто соціальна статична одиниця, це складна система, що знаходиться в постійному розвитку, охоплює різні, близькі і далекі життєві сфери» [6, с. 178].

На нашу думку, створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі можливе через систему функціонально пов'язаних елементів педагогічної діяльності, що не шкодять здоров'ю: застосування активних форм та методів навчання і виховання, спрямованих на збереження й зміцнення здоров'я майбутнього вчителя; наявність комфортної психологічної атмосфери під час навчальних занять; обізнаність педагогів і студентів із

способами збереження здоров'я та дотримання ними здоров'язбережувальної поведінки; виховання у майбутніх учителів ціннісного ставлення до здоров'я – свого та оточуючих.

Вихідним поняттям для розуміння феномену «здоров'язбережувальне середовище» є поняття «освітнє середовище», в основі якого уявлення про те, що психічний розвиток людини під час її навчання і виховання слід розглядати в контексті «людина – навколишнє середовище». Згідно з таким підходом під освітнім середовищем розуміють систему умов і впливів, що створюють можливість для розкриття як уже наявних здібностей і особистісних можливостей майбутнього вчителя, так і прихованих його інтересів і нахилів.

Виховання здоров'язбережувальних компетенцій у майбутнього вчителя вищого навчального закладу. Поняття «компетентність» – складне та багаторівневе і визначається як набір знань, умінь, навичок, здібностей, цінностей, способів діяльності, що сприяє особистому успіху, покращує якість навчально-виховного процесу. Компетентність – це здатність розв'язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей.

Суть поняття «здоров'язбережувальна компетенція», на думку Н. Тамарської, проявляється у проведенні профілактичних заходів і застосуванні здоров'язберігаючих технологій людьми, що знають закономірності процесу здоров'язбереження [2]. Здоров'язбережувальна компетенція майбутнього вчителя – поняття динамічне, багатогранне та багатоаспектне, його зміст змінюється згідно процесів, що відбуваються в суспільстві й освіті. Виховання особистості майбутнього вчителя із належним рівнем здоров'язбережувальної компетентності у сучасних умовах суспільного розвитку є актуальною проблемою, яка окреслюється перед вищими навчальними закладами. Здоров'я забезпечує гармонійний розвиток особистості, її самореалізацію у фізичному, професійному, творчому потенціалах.

Проблематика виховання здоров'язбережувальної компетенції в особистості майбутнього вчителя вищого навчального закладу – предмет різнобічних досліджень. В основі даної компетенції є різні типи здоров'я людини, які базуються на різних за своїм рівнем і спрямуванням методологічних засадах. Це – філософські, психосоматичні, антропологічні, соціокультурні, дуалістичні та інші моделі здоров'я. Загальноприйнятим у міжнародному співтоваристві є визначення здоров'я, викладене у Преамбулі Статуту ВООЗ: «Здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад» [3].

Вважаємо, що здоров'язбережувальна компетенція майбутнього вчителя вищого навчального закладу повинна бути спрямована на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я, виховання здорового способу життя.

Формування інноваційно-оздоровчого клімату у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів вищого навчального закладу. У сучасній психолого-педагогічній літературі вживається два значення поняття колектив. Перше: під колективом розуміється будь-яка організація, група людей; друге: під колективом розуміється високий рівень розвитку групи. У цьому випадку мова йде про її якісні характеристики: цілеспрямованості, згуртованості, духовній єдності.

Термін «колектив» закріплений у латинській мові як «збірний». Відомо, що джерелом об'єднання людей є наявність загальної мети, для досягнення якої організовується спільна діяльність, а єдність цілей сприяє формуванню нових

поглядів, спільності, моральних оцінок. Тож формування інноваційно-оздоровчого клімату у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів вищого навчального закладу залежить і від самих учасників педагогічного процесу.

Для вирішення проблеми формування інноваційно-оздоровчого клімату у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів вищого навчального закладу важливими є розгляд факторів, що впливають на цей клімат. Коли ми виділимо фактори, які впливають на клімат, ми зможемо вплинути на ці фактори, регулювати їх прояв. Їх умовно можна розділити на фактори макро- і мікросередовища. Під макросередовищем розуміємо соціальний простір, оточення, в межах якого знаходиться і здійснює свою діяльність колектив. Мікросередовище колективу – це «поле» щоденної діяльності людей, ті конкретні матеріальні і духовні умови, в яких вони працюють і навчаються.

Раціональна організація трудового процесу з урахуванням можливостей організму особистості, забезпечення нормальних умов праці, навчання і відпочинку впливають позитивно на психічний стан кожного колективу в цілому. І навпаки, несправність техніки, невдосконалені технології, неритмічність праці, недостатність свіжого повітря, шум, ненормальна температура в приміщенні негативно впливають на клімат. Тому формування інноваційно-оздоровчого клімату у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів вищого навчального закладу полягає в оптимізації вказаних вище факторів.

Для прикладу, нами розроблено навчально-методичний курс «Менеджмент безпеки під час занять з фізичної культури» з метою опанування майбутніми вчителями вищого навчального закладу знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням вимог щодо безпеки під час проведення занять руховою активністю; оволодіння загальнокультурними та професійними компетенціями з питань безпеки життєдіяльності, які пов'язані з збереженням життя та здоров'я особистості [4].

Впровадження у навчально-виховний процес вищого навчального закладу навчально-методичного забезпечення та методик його реалізації під час виховання особистості майбутнього вчителя. Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра для майбутніх учителів, які мають бажання набути знання про концептуальні основи здоров'я та здоров'язбереження сучасної людини, розвиток культури духовного і фізичного здоров'я; основні форми і методи проведення занять руховою активністю; методи комплексної оцінки рівня вихованості особистості в здоров'язбережувальному середовищі; інноваційні технології створення оздоровчого клімату у колективі; технології здоров'язбереження у вищій школі розроблено навчально-методичний курс «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищих навчальних закладах», яка впроваджена в навчально-виховний процес Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни включає 4 змістові модулі:

Змістовий модуль 1. Технологія № 1. – Виховання культури здоров'я майбутнього вчителя ВНЗ.

Тема 1: Культура здоров'я – новий сучасний напрямок до виховання здоров'язбережувальних навиків молодого покоління.

Змістовий модуль 2. Технологія № 2. – Впровадження здоров'язбережувальної активності в навчально-виховний процес ВНЗ.

Тема 2: Організація раціональної здоров'язбережувальної активності майбутніх учителів як одна із основних умов здорового способу життя.

Змістовий модуль 3. Технологія № 3. – Формування інноваційно-оздоровчого клімату серед колективу майбутніх учителів ВНЗ.

Тема 3: Сприятливий інноваційно-оздоровчий клімат колективу як запорука розвитку гармонійної особистості майбутнього вчителя ВНЗ.

Змістовий модуль 4. Технологія № 4. – Створення власної здоров'язбережувальної траєкторії професійного зростання особистості в ВНЗ.

На нашу думку, підготовка висококваліфікаційних фахівців вищого навчального закладу, пошуку нових підходів до організації навчально-виховного процесу, впровадження здоров'язбережувальних технологій, спрямованих на гуманізацію освіти, можлива за умови розширення змісту здоров'язбережувальних знань за рахунок упровадження в навчально-виховний процес розробленого для майбутніх учителів навчально-методичного курсу «Технології створення здоров'язбережувального середовища у вищих навчальних закладах», що забезпечить створення здоров'язбережувального середовища для духовного та гармонійного зростання особистості майбутнього вчителя, повноцінної реалізації її психофізичних можливостей, збереження та зміцнення здоров'я.

Висновки. Отже, виховання особистості майбутнього вчителя у здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу буде більш ефективним, якщо в цей процес впровадити такі організаційно-педагогічні умови: створення здоров'язбережувального середовища у вищому навчальному закладі, виховання здоров'язбережувальних компетенцій в особистості майбутнього вчителя вищого навчального закладу, формування інноваційно-оздоровчого клімату у колективі науково-педагогічних працівників та майбутніх учителів вищого навчального закладу, впровадження у навчально-виховний процес вищого навчального закладу навчально-методичного забезпечення та методики його реалізації під час виховання особистості майбутнього вчителя. Раціонально підібраний комплекс організаційно-педагогічних умов під час виховання особистості майбутнього вчителя у здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу дають змогу орієнтуватися на співробітництво між суб'єктами освітнього процесу, розвиток особистісного потенціалу, активну позицію особистості до навчання і виховання.

Перспективи подальших розвідок полягають у подальшому впровадженні у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів запропонованого комплексу організаційно-педагогічних умов.

Список використаних джерел

1. Борейко Н. Ю. Організація здоров'язберігаючого навчального процесу у вищій школі в сучасних умовах / Н. Ю. Борейко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 12. – С. 15-18.
2. Братищенко І. В. Впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчальному закладі / І. В. Братищенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 10. – С. 5-8.
3. Велика медична енциклопедія. – вид. 3-е. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://med.ifnarod.ru/med_encyklopedia/preview.html.
4. Момот О. О. Опис навчальної дисципліни «Менеджмент безпеки під час занять з фізичної культури» / О. О. Момот // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2015. – Вип. 18 (1-2015). – С. 283-287.
5. Найн А. Я. Проблемы развития профессионального образования: региональный аспект / А. Я. Найн, Ф. Н. Ключев. – Челябинск : Изд-во челябинского ин-та развития профессионал. образования, 1998. – 264 с.

6. Слободчиков В. И Образовательная среда: реализация целей образования в простран-стве культуры / В. И. Слободчиков // Новые ценности образования: Культурные модели школы. – Вып. 7. – М., 1997. – С. 177-184.
7. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция : Л. Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В. Г. Панов]. – М. : Сов. энцикл., 1983. – 840 с.
8. Чижевський Б. Г. Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні / Б.Г. Чижевський. – К. : Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 249 с.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2016 р.

МОМОТ Е.

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко,
Украина

КОМПЛЕКС ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ВОСПИТАНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ В ЗДОРОВЬЕСОХРАНЯЮЩЕЙ СРЕДЕ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье охарактеризованы комплекс организационно-педагогических условий воспитания личности будущего учителя в здоровьесохраняющей среде высшего учебного заведения. Раскрыто содержание программы вариативной учебной дисциплины «Технологии создания здоровьесохраняющей среды в высших учебных заведениях» для будущих учителей образовательно-квалификационного уровня: магистр, с целью подготовки высококвалифицированных специалистов, поиска новых подходов к организации учебно-воспитательного процесса, внедрения здоровьесохраняющих технологий.

Ключевые слова: организационно-педагогические условия, будущий учитель, высшее учебное заведение, здоровьесохраняющие знания, здоровый образ жизни, здоровье, магистр

МОМОТ О.

Poltava national pedagogical University named after V. Korolenko, Ukraine

THE COMPLEX OF ORGANIZATIONAL-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF UPBRINGING OF A FUTURE TEACHER IN A HEALTHY ENVIRONMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article describes the complex of organizational-pedagogical conditions of upbringing of a future teacher's personality in a healthy environment of a higher educational institution as a complex of structural components of a holistic educational system are interrelated: create healthy environment in higher education, the education of the healthy personality competence of future teacher of higher educational institution, developing innovative wellness climate in a team of teachers and future teachers of higher educational institutions, introduction in educational process of higher educational institutions training and methodological support and methods of its realization during the upbringing of a future teacher's personality. The content of a program variable of the discipline «Technologies of creation a healthy environment in higher educational institutions» for future teachers educational-qualifying level: master, with the aim of training professional experts, finding new approaches to organization of educational process, introduction of health technologies that will ensure the creation of health espiriualidad environment for spiritual growth of a future teacher's personality.

Keywords: organizational-pedagogical conditions, future teacher, high school, knowledge about health, healthy way of life, health, master